

A sztálini diktatúra legfőbb jellemzői

Bevezető gondolatok

- 1922-ben létrejött a Szovjetunió, a kommunista pártállam. A legfőbb végrehajtó hatalom a Népbiztosok Tanácsa volt, az országgyűlés helyett pedig szovjetkongresszus hozott törvényeket. Népbírókat állítottak fel. A kommunista párt az állam fölött állt, az irányítás tehát a főtitkár és a Központi Bizottság kezében volt.
- A polgárháború végére (Szovjet)Oroszország gazdasága teljesen szétzilálódott. A gazdaság helyreállításának érdekében a polgárháború idején bevezetett hadikommunizmusról áttértek az új gazdaságpolitikára, a NEP-re.
- Lenin 1922-ben súlyosan megbetegedett (agyvérzést kapott), s emiatt időszerűvé váltak az utódlási viták. Lenin 1924-es halála után a hatalmi harcban végül Sztálin győzedelmeskedett a nagy rivális, Trockij felett.
- Sztálin minden jelentős posztra saját embereit állította, amivel egyrészt saját befolyását biztosította, másrészt igyekezett a hatalomból kiszorítani azokat, akik valamilyen értelemben korlátot jelentettek számára.

A tétel kifejtése

- A NEP keretében a fontosabb gazdasági ágazatok állami tulajdonban maradtak (közlekedés, nehézipar, hadipar, bányászat), a parasztek beszolgáltatási kötelezettségeit azonban adó váltotta fel, és ismét engedélyezték – bár korlátok között – a magánkereskedelmet. Mindez vagyoni differenciálódáshoz vezetett, amivel ideológiai alapon nem mindenki értett egyet.
- Sztálin abból indult ki, hogy egy országban is tartós lehet a szocializmus, ha minden téren megvalósul a központosítás. Továbbá fel kell mérni és ki kell aknázni az eddig kihasználatlan természeti erőforrásokat, ezzel az ország önellátóvá válik a lehető legtöbb ágazatban. A beszolgáltatási rendszer pedig az intenzív iparosítás céljait szolgálta, vagyis a hiányzó tőkét a mezőgazdaságból lehet előteremteni. Mivel az állam számára a nagyüzemek jobban ellenőrizhetőek, mint a paraszti kisgazdaságok, ezért kollektivizálni kell.
- Sztálinnak sikerült a programját 1928-ra elfogadtatni, és megindult a kollektivizálás mellett az első ötéves terv is. A gazdaságirányítás tervutasításokkal történt, azaz a központi apparátus hozta a rendeleteket, amelyek gyakran a valóságtól elrugaszkodó elképzelések voltak.
- Az ipar fejlesztése intenzív volt, de torz szerkezetű. Elsősorban a termelési eszközök gyártását fejlesztették (1932-re 4,2-szeres a háború előtti állapothoz képest), s a fogyasztási cikkek előállítását, vagyis a lakosság ellátását biztosító iparágak ettől jelentősen elmaradtak.
- 1929-től (Sztálin 50 éves lett) jelentek meg a személyi kultusz első elemei. (Magát a személyi kultusz kifejezést először Hruscsov használta 1956-ban a XX. Pártkongresszuson Sztálin kapcsán.) Bár a kultusz kialakulásához vezető tisztelet sokakban őszintén is kialakulhatott, általában az ország tömegtájékoztatói eszközei, a kultúrpolitika, az oktatási rendszer gerjesztette, kikényszerítve a népből az áhítatot a vezető iránt.
- 1934-ben az SZKP XVII. kongresszusán Kirovot, a leningrádi párttitkárt akarta Sztálin helyére megválasztani a többség. A szavazást végül Sztálin parancsára meghamisították, majd Kirovot meggyilkoltatta.
- Ezzel az eseménnyel kezdetét vette a terror egy új szakasza. Korábban a terror általában gazdasági célokhoz kapcsolódott. Kezdetben a szabotázzsal vádoltak, majd a kulákok ellen lépnek fel, hiszen ők ellenezték a kollektivizálást. Az ekkor elítéltek többsége a GULAG valamelyik táborába került munkaszolgálatra Szibériába, de voltak kivégzések is.
- A Kirov gyilkosság alapot adott Sztálinnak arra, hogy elinduljon a „nagy tisztogatás”, amikor a párt és állam legfőbb vezetőit, a forradalom legendás vezetőit vádolták meg árulással, s koncepciós, azaz hamis vádakon alapuló, politikai célokat szolgáló bírósági tárgyalásokon halálra ítélték. (Pl. Zinovjev, Kamenyev, Buharin)

- „Az ellenség köztünk van”, vagy „az, aki nincs velünk, az ellenünk van” jelszavak a szüntelen éberségre hívták fel a figyelmet, a külső és a belső "ellenségek" felkutatására és megsemmisítéséhez kérték és várták a lakosság együttműködését (megfélemlítés, besúgó rendszer, letartóztatások).
- 1937-ben új réteget szemelt ki magának Sztálin, a Vörös Hadsereg tisztikarát, akik javarészt még régi bolsevikok voltak, Lenin idején léptek be a pártba. Ennek a lépésnek katasztrofális következményei lettek a második világháború első éveiben, ám létrejött egy új, Sztálinhoz feltétlen hű fiatal vezérkar.
- 1938-39-ben az értelmiség ellen lép fel, sok tudóst végeznek ki. Mindennek eredményeként Sztálinnak sikerül felszámolnia ellenzékét, de több millió ártatlan ember életét is kioltotta a kivégzések során vagy a börtönökben. A GULAG táborokban nem lehet tudni, hogy végül pontosan hány millió embert tartották fogva és hányan haltak meg.

A tétel összegző lezárása

- Sztálin tehát létrehozott egy a gyakorlatban hosszútávon is működőképes kommunista pártállami diktatúrát, ami fennállását az igen erős centralizációnak és az NKVD tevékenységének köszönhette. A nagy terror után, amely 1936-39-ben tetőzött, Sztálin korlátlan hatalomra tett szert.
- A sztálini modernizációnak azonban pozitív társadalmi hatásai is voltak, felszámolták a munkanélküliséget, az általános közoktatásnak köszönhetően megnőtt a társadalmi mobilitás, munkások és parasztok milliói lettek tanárok, mérnökök, hivatalnokok.
- A Szovjetunió 1939-re ipari nagyhatalommá vált, ami egyrészt erősítette a sztálini vezetés társadalmi bázisát, másrészt bár a szocialista iparfejlesztés ára iszonyatos volt, ez az ipar már képessé vált egy erős tömeghadsereg ellátására és olyan nehéz- és hadiipart teremtett, ami képes volt a II. világháború idején a német támadások megállítására.

További érdekes oldalak vagy ötletek

- A Szovjetunió
- Az államszocializmus kiépülése a Szovjetunióban